

Кристина М. Петровић¹
Великотърновски университет
Св.св. Кирил и Методий
Филологически факултет
Славистика

Прегледни рад
УДК 821.163.41-2.09
Симовић Љ.
Примљен 25. XI 2012.

СИМОВИЋЕВ ПРОСЈАК У РУХУ СПАСИТЕЉА У ДРАМИ „ЧУДО У ШАРГАНУ“

Тема рада биће разматрање проблема религиозности, као и тумачење лика Просјака у драми „Чудо у Шаргану“ Љубомира Симовића. Бавићемо се питањима: у којим се особинама и делима Симовићев Просјак приближава лику Христа, а у којима се од њега разликује или се претвара у његов антипод. Покушаћемо да анализом извесних аспеката ове драме везаним за религију и религиозност дођемо и до закључка о идеји коју нам Љубомир Симовић о савременом друштву преноси, као и, из визуре писца, о могућем или немогућем спасењу тога истог друштва.

Кључне речи: религиозност, спаситељ, чудо, моралност, спасење, Шарган

„Не знам куда идем, ни откуда долазим, ја сам све оно што не зна куда иде ни откуда долази – уздише модерни човек. Од те модерности смо се разболели; од гњилог мира, од кукавичког компромиса, од све врле нечистоте модерног да и не“ (НИЧЕ 1988:2), пише филозоф у свом „Антихристу“ на прагу 20. века. Откако је Имануел Кант у „Критици чистог ума“ написао да „ствар по себи“ не постоји и Хегел да је стварност индивидуална категорија, читава филозофија усмерена је на човека, на поновно успостављање свих вредности на микрокосмичком плану. Од Ничеове објаве „Бог је мртав“ (1984:125), преко егзистенцијалиста чији читави филозофемии почивају на проналажењу смисла бивствовања, до данас, филозофија је усмерена на индивидуални космос. Бекетов, Камијев, Кафкин, Орвелов дезорјенисани књижевни лик носилац је тог бремена, и до данас, у полифонији савремене прозе, лута кроз књижевност представљајући тип отуђеног модерног човека (јер о њему као типу већ можемо говорити).

¹ tinkapetrovic@yahoo.com

У захукталом развоју цивилизације са којим савремени човек покушава да ухвати корак, религија представља оно упориште које га одржава у уверењу да му тај натчовечански напор није потребан и да може бити човек и ако не напуни оно за шта је песник Симовић пронашао прикладну синтагму – „осми цеп“². Чини се ипак, као што је у свом „Чуду у Шаргану“ показао да осми цеп постоји, да је пришивен на видном месту и да је постао бездана јама у коју човек не стиже да натрпа све што пожели. Условно речено, због осмог цепа, човек је заборавио да му седам цепова стоји празно и удаљио се не само од хришћанског идеала но и од себе самога.

Дехристијанизација друштва као филозофски концепт и девиза „Бог је мртав“, изречена пре више од века, ипак није могла одвести човека даље но што је могла, јер до данас, човек и даље тражи свог бога. Када је Кант онтологију усмерио према човеку у „Критици чистог ума“, он је поставио још два суштинска питања: „Шта треба да чиним?“ (у „Критици практичног ума“) и „Чему смем да се надам?“ (у „Критици моћи суђења“). Одговор који филозоф даје на последње питање је: смем да се надам неком смислу.

У другој половини 20. века када је „Чудо у Шаргану“ написано, ништа се није променило у човековој глади за смислом. Лутање је у много праваца, али да се позовемо још једном на Канта – ако је оно што треба да чиним – да будем моралан (што је једини категорички императив), сва лутања се опет усмеравају ка истом – могу да се надам да ће добро бити награђено, а зло кажњено, а то је основа хришћанског поимања света³.

Симовић се овом драмом прикључује писцима који сагледавајући модерну егзистенцију савременог човека расцепљеног између захуктале урбанизације друштва и заосталог менталитета, проблематизују појам спасења и фигуру која би могла носити име спаситеља у савременом друштву. Вера у вишу стварност је за савременог човека *condition sine qua* поп битисања, без обзира да ли се она у његовој свести отелотворује као нада у чудо, у бољу стварност или као вера у постојање живота после смрти и Христов долазак.

Тешко је рећи да ли су Симовићеви ликови религиозни људи или не. У двадесет и четири сата колико смо сведоци радње драме, сазнајемо све о њима (из њихових речи, јер се дешавања одвијају иза сцене – ван драмског простора). Није нам ништа лакше рећи да ли су они религиозни или не, но што би било захтевно уопште дефинисати религиозност данас.

² Број осам који има различито значење у различитим културама (Види: MITFORD, WILKINSON 2008: 295; ВЛАЙКОВ 2003:206) код Симовића представља један преко броја седам (у даљем тексту видети о његовом значењу), односно: вишак, похлепу, грамзивост, грех.

³ „И да Бога нема, требало би га измислити ради очувања моралних закона“ – Имануел Кант, (цит. према: СТАМЕНКОВИЋ 2004:360)

Владета Јеротић сагледава религиозно на три начина: као универзални феномен, као хришћански религиозно и религиозно као лични доживљај светог (ЈЕРОТИЋ 1993:127). Не можемо рећи да су Симовићеви ликови искрено убеђени теисти, правоверници⁴, јер они врло често не разлучују шта је хришћанска мисао, а шта у контексту хришћанске идеологије јерес⁵. До религиозног као личног доживљаја света свакако нису узрасли, јер оно подразумева дубоко теолошко промишљање и развијену духовност коју ова шарганска група нема. Већина њих, међутим, јесте запитана над (религиозним) устројством света, а њихово веровање представља мешавину хришћанског, митолошког и религиозно-патријархалног наслеђа нашег народа. Надајући се неком „чуду“, верујући да постоји и „нека друкчија памет“ (СИМОВИЋ 1991:147) они свесно или несвесно, вапе за својим Богом. Не можемо, а да не приметимо колико често (и интенционално) Симовић користи реч Бог; само у првој сцени у најразличитијим контекстима, различити ликови изговарају „Бог“ свега четрнаест пута: „Који бог да ми прокисне?“ (Миле) „Црнога јој леба, бого мој“ (Цмиља), „Фала Богу“ „Боже ме прости“ „Бог и душа, он се боји да престане“ (Иконија), „...као да у свему сија делић“... „Бога?“ (Ставра) (СИМОВИЋ 1991:143–177).

Њихово стално призивање Бога указује на наду да сва мука, патња и тежак живот ипак имају неки крајњи циљ. То је нека врста телеолошког уверења о патњи (вера у иманентну сврху патње), које у случају Симовићевих ликова није филозофско (космолошко), није промишљено, није чак ни теолошко, већ је дубоко лично. Када Цмиља, Јагода, Госпава очекују чудо, оне верују да су то својом патњом: туробним радничким животом, непроспаваним ноћима, подавањем странцима, заслужиле. А то није ништа друго но ишчекивање да се чудо, Господ спаситељ појави у неком лику и награди их. Потврда ове тезе је сцена у којој Анђелка сахрањују где „Шарганци“, са изузетком Ставре, гледају у небо, као у „диноску небеску самопослугу“ (ЉУШТАНОВИЋ 2010:116) где свако узима шта му треба. Живот после смрти за њих представља „ослобађање од брига земаљских“ (СИМОВИЋ 1991:293) и њихов индивидуални рај:

ИКОНИЈА: Сад се са десне стране, међу праведницима горе одмара!

МИЛЕ: Они који су га овде доле шућирали, сад му горе кажу извиње!

ЦМИЉА: Добио двособан сџан са погледом! Намештај све сами махагонијум!

(...)

ИКОНИЈА: Отворио ресџоран са певачицом!

⁴ Правоверјем у овом случају називамо веру у хришћанску догму, Библију.

⁵ ИКОНИЈА: *Свецу зайали једну свећу, а ђаволу зайали две.*

МИЛЕ: Пушћају га и на зашворене састанке.

ЦМИЉА: Накућује субошом новина, ња све до понедељка не ошкључава!

МИЛЕ: Дају му и реч! (СИМОВИЋ 1991:293,294)

Стога се не бисмо могли сложити са мишљењем Златка Грушановића да нам Љубомир Симовић „приказује свет који више не верује у Бога“ (2010:148), али ћемо се сложити са тим да се често “њихова религиозност заснива на примитивном сујеверју“ (2010:148) и да су заиста склони свакој врсти идолопоклоничке самообмане (од приклањања митологији, сујеверја, до грађења и обожавања идола).

Иконија сматра да је врло могуће да се у лику просјака, изненадног посетиоца крије Бог (мотив који познајемо из наше народне епике – Свети Сава се појављује као путник или просјак у кући, који у зависности од тога да ли му је указана част награђује или кажњава). Исти мотив постоји и у Библији: „Гостољубивости не заборављајте, јер неки не знајући из гостољубивости примише анђеле на конак“ (2000:25.35). Слично мисли и Ставра, и он то назива веровањем: „Није жена блесава, него верује! Помислиш просјак, најуриш га и шупираш, а све ти после по кући прокисне“ (СИМОВИЋ 1991:159). Миле такво понашање коментарише: „Што смо ти ми заостали“ (1991:159), али је спреман да до фигуре месије глорификује политичара Вилотијевића који стоји изнад људи за говорницом („за предикаоницом“ (1991:159), каже Просјак) и „одолева природним појавама“ (1991:162). Цмиља, девојка од двадесетак година, чији је долазак у Београд из Кремаља већ отворио нови свет за нове наде, отворена је да поверује у било шта. За њу је могуће исто колико да Просјак буде Спаситељ, да и Анђелко – лопов и потенцијални убица буде добар муж, Јагода да буде жена „профисору“ и она све своје наде полаже у чудо – „дако јој нанесе какву прилику“ (1991:165).

Најкомплексније поимање Бога препознајемо у Ставрином лику. Ставра, не само да верује да постоји свет изван овога света, што је основа хришћанске концепције стварности, већ је и потпуно уверен да је чудо свеприсутно и да „онај ко има уши да чује, чује“ (БИБЛИЈА 2000:13.9). Када Вилотијевић разговара са духовима Манојла и Танаска, он ни у једном тренутку не сумња у њихово постојање.

*СТАВРА: Мислиш да си ти који видиш,
лући од нас који не видимо?*

(...)

*Ти гледај у оно што ти видиш,
ња према шоме и шосиујай! (СИМОВИЋ 1991:245)*

Ставрино веровање је пантеистичко и он је уверен да из сваког блаженства на свету „сија делић Бога“ (СИМОВИЋ 1991:170). Његово поимање Бога је и поимање љубави, што по Библији и хришћанској догми она и јесте – врхунска љубав новозаветног Бога оца и Христа спаситеља. У малогађанској средини Симовићевих Шарганаца, Ставра одскаче од осталих ликова и то управо својим веровањем које није конкретизовано, није догматско, православно, али је пантеистичко и етички засновано. Иако овај огорчени резонер нема иницијативе ни мотива (или жеље) да се за своје идеје бори⁶ и постане (аристотеловски речено) „политичка животиња“ стичемо утисак да једино Ставра има свест о општем добру. Иако се препушта снови-ма о мирном, блаженом животу на селу, где је човек у дослуху са природом и својим унутрашњим бићем, он сагледава реалност и стоицистички јој се препушта. Када на крају напушта сцену са Цмиљом са десне стране, која му је већ испланирала будућност, а он је ћутке прихватио, имамо утисак да он није насамарен младом провинцијалком и удавачом, већ да је Ставра као сањар и рационалист истовремено, прихватио девизу, Његошевим речима најбоље изречену: „Што је човјек, а мора бити човјек“ (ЊЕГОШ 1987: стих 2329). Њега писац ипак помера, са чеховљевске „мртве тачке“ у којој Симовићеви ликови тако често имају тенденцију да остану.

Веза са „другим светом“, са неком модификацијом стварности, је једна од главних карактеристика Симовићеве драмске поетике. У „Чуду у Шаргану“, међутим, тај други свет није уметност, митологија (као у осталим драмама), није чак ни хришћански рај; то је свет стварности, али могуће, само мало померене – срећније стварности. Та жељена стварност, међутим, за њих остаје потпуно недоступна; као да Бог (супротно Лајбницевој теодицеји), није изабрао најбољи могући свет за ове ликове, нити пак Спаситељ може учинити да тај свет икако постане бољи. Напротив, он само додатно компликује њихове већ довољно туробне животе.

Смисао Ничеове девизе „Бог је мртав“ имплицирао је промену човека, његово узрастање до фигуре натчовека, којој Бог није потребан и који снагу проналази у себи. Написано је да та идеја није могла бити дугог века (мада је погрешно прочитана теорија о вишим људима иницирала највећу светску катастрофу), али је имала своје консеквенце у поновном успостављању човека у односу на чеканог Годоа у филозофији и литератури. Оно што се у тој перцепцији морало променити је сам лик Спаситеља чију фигуру Симовић вишеструко проблематизује у свом „Чуду у Шаргану“.

По спољашњим карактеристикама Симовићев фантазмагорични лик Просјака подсећа на некога ко би у перцепцији нашег народа могао

⁶ СТАВРА : *Ја сам ућушо кад сам видо ко је све йроговорио.*

бити прихваћен као Спаситељ: невероватно је стар, обучен у рите⁷, на којима има, симболично седам⁸ цепова, проповеда скромност („Да имам осми цеп, не бих могао ни да тренем! Стално би смишљо чиме ћу да га напуним“ (СИМОВИЋ 1991:160). Својим коментарима он стално алудира на своју божанску природу. Иконији говори: „Не бих вам га заборавио (пасуљ) ни када би ми круна синула с главе“, а Госпави: „Понекад засја и оно од чега се не надаш“ (1991:174) и „Терај ме, терај, идем! Ал немој да се зачудиш ако ме зовнеш, а ја се не одазовем“ (1991:175).

Изнад свега, од тренутка када се Просјак појави у забаченој кафани која носи име Шарган⁹, он почиње сукцесивно да чини чудо за чудом, помаже сваком ко се пожали на неку муку, без познавања тог лика и без икакве узрочно-последичне везе. Нико од ликова чију рану Просјак преузима на себе ништа не чини за њега (осим Иконије која му даје вечеру), нити било како треба да заслужи да буде поштеђен бола. Просјак стихијски добротни не познавајући људе којима помаже: лечи Иконији зубобољу, Анђелку ногу, Скитници ране. Крајњи циљ хришћанског излечења „није само излечење, него исцељење и спасење. А то значи да индивидуу ослободи од безживотне самодовољности, и да је кроз литургијску заједницу као личност уведе у живот“ (СТАМЕНКОВИЋ 2004:359). За разлику од Христа који доноси спасење душе, овај симулакрум Спаситеља лечи искључиво бенигне физичке болове („такво чудо може и берберин клештима“ (СИМОВИЋ 1991:301) каже Танаско) и нико од ликова осим што не осећа физичку бол после његове интервенције није ништа срећнији ни смиренији. Иронизација његове исцелитељске мисије доведена је до максимума тиме што се патња ликова његовим деловањем само повећава: Скитницу не може препознати кћи, Анђелко је мртав, Танаско и Манојло су лишени војничке части, а Вилотијевић неповратно склоњен са пута покајања.

Природа Просјака је несазнатљива, недокучива, недовршена, колико ликовима драме, толико и самом читаоцу. Кулминација те непозна- тљивости је када на крају и сам Просјак посумња у своју мисију и њене благотворне консеквенце:

⁷ „Не брините се за живот свој, шта ћете јести, или шта ћете пити; ни за тијело своје, у шта ћете се обући. Није ли живот претежнији од хране, и тијело од одијела?“ (БИБЛИЈА 2000: 6.25)

⁸ Сакрални или магичан број у много религија, митологија, окултним и мистичним учењима. Према различитим учењима представља хармонију, ред у универзуму, његову целовитост, завршеност природног циклуса. У библијском тексту представља апсолутну завршеност и савршенство божанског демирјушког процеса, као и везу између Творца и његове креације – човека. (ВЛАЙКОВ 2003: 204, 205)

⁹ Име планине на којој је село Кремна, одакле потиче Кременско пророчанство.

ПРОСЈАК: *Моја жрџива исјала залудна,
моја добротја на зло окренула!* (СИМОВИЋ 1991:306)

И више од тога – он се пита да ли се његово добротинство изокренуло у свој антипод, па ни сам више не зна да ли је Гаврило или Брадаило. У нашем народном веровању ђаволова личност јако је сложена, с обзиром да су на њега „пренесене функције и митови који су се раније везивали за нашег старинског врховног бога“¹⁰. „Ђаво покатакд“ пише Чајкановић „може бити и добар демон (...) – он великодушно лечи болесну жену, учи људе лекарству; осуђује на вешала млађег ђавола за крађу, награђује човека који му је спасао живот, одржава задату реч чак и кад не мора и кад је то врло тешко за њега“ (ЧАЈКАНОВИЋ 1994:290).

Симовићев Просјак се одазива и када се спомене име ђавола (Анђелко: „Дао би ђаволу душу да ме престане (бол)“, па и сам каже: „Кад вас боли, кукумавчете, богорадите, кумите, ђаволу душу, само да престане“. На крају загледан у сопствену муку он признаје да је у њега ујахао „неки репати ветар ко с лучем у сламу“ (СИМОВИЋ 1991:307). „Репати, Брадаило су само неки од многобројних еуфемизама и *nomina abominantia* који у нашем народу постоје за ђавола“ (ЧАЈКАНОВИЋ 1994:295).

Симовићев свет није свет без Бога, то је свет у коме Спаситељ мора да поново упозна своје дело, јер се свет тог дела (као слика Доријана Греја) измакао контроли и потребно му је поново успоставити све вредности. Да би понео човеков терет он прво треба да разлучи шта је заправо камен на његовим леђима, а шта је рана „која ће му се у звезду претворити“ и осветлити му пут. Танаско му говори: „Други пут прво научи нешто о људима, па тек онда...“ (СИМОВИЋ 1991:304).

Коначна детронизација Просјака као Спаситеља извршена је на крају драме када он, скрхан болом, јадикује над својом промашеном судбином.

ПРОСЈАК: *За мном љустџош, љреда мном љустџиња!
Штџо ми је било нада сад ми је чемер!
Штџа да радим са временом које ми остџаје?
Да ме љејтак суботџи оџура, суботџа недељи, црна ми недеља,
сијеџелене душе, с кайом од љејела!* (СИМОВИЋ 1991:307).

Да би могао да се конституише као нови, савремени мит, јер је „његово митско време прошло“ (ВРБАВАЦ 2005:54) Симовићев нови бого-

¹⁰ Личност новозаветног ђавола, који је противник Божји и извор свакога зла (...) дошла је цркви као поручена да – како већ није могла сасвим да искорени веру у старинског врховног бога – пребаци на ђавола све функције тога бога и на тај га начин ликвидира и онемогући. (ЧАЈКАНОВИЋ 1994:289)

човек мора сам да осети људску патњу да би од ње могао да лечи. Подносећи бол као последицу своје трагичне кривице, Просјак постаје обичан човек, у патњи се очовечује, а то је у Симовићевом поетичном свету увек оно од чега се полази.

ТАНАСКО: *Бога ми мога!*
Па ти
први њути сад
имаи своју рођену муку!
Призови се!
Први њути сада имаи нешто
од чега можеш нешто љуци да учиниш!
Разумеш? Не разумеш? (СИМОВИЋ 1991:307).

У својој поезици која човека жели да одржи на нивоу „твари творца изабраној“, кога „ум с бесмртнима равни“ (ЊЕГОШ 1963, стих 90) Симовић задржава патњу као једини, непревазиђени метод очовечења, јер „несрећа не дође зато да нас упропасти“¹¹, већ води до самоспознаје и катарзе.

МАНОЈЛО: *У рани је човеков иденитијет (...)*
(...)
Мислиш да људи њаће онако, без разлога?
Рана се човеку у звезду претвори,
ња му сија, да види куда иде,
осветљава му друге људе,
осветљава му кућу, асфал, жену,
вечеру, цео живој! (СИМОВИЋ 1991:302)

Патња помаже Симовићевом човеку да прогледа духовним очима и да достигне свој духовни зенит. Доказ ове тезе је лик Госпаве којој Просјак одбија да помогне. Госпавин монолог на крају је и једини део драме где Симовић који читаоца одржава између смеха и суза, искорачује у жанр трагедије, а његова Госпава (иако потпуно опречна хегеловском „античком идеалу“) постаје права трагична јунакиња.

ГОСПАВА: *Иконија, кумим те Богом, пробуди ме!*
Не могу више овако страшно да сањам!
Знаш ли ти како је то

¹¹ „Правог човека нема без праве несреће и правог човека нема без праве патње (...) Из искуства знам да су несрећни људи богатији и људскији од срећних.“ (*Поезија на сценски начин*, са Љубомиром Симовићем разговарала Олга Божичкович), *Политика*, 17. Јануар 1976. Цит. Према: ВРБАВАЦ 2005: 68)

*кад не знаш где од себе да се сакријеш?
Жива, а више ништа од живошта!
(...)
Кажми ми неку лећу реч, ућеши ме!
Сажали се, кажми ми да ти је жао!
Пусти барем једну сузу за мене,
биће ми лакше!
Узми ме за руку! Помилуј ме! (СИМОВИЋ 1991:286,287)*

Симовић и сам потврђује становиште да Госпава „живи своју патњу до краја и кроз њу добија снагу, постаје (...) прави човек“¹².

*ГОСПАВА: Кад видим како изгледају пошћени,
кажем, фала Богу да сам курва!
И кога сам ја само нашла да молим!
Какви људи, кад из њих ни једну сузу,
ни једну реч самилосну да исцедиш?
Ја ћу моје сама да понесем! Сама!
И да понесем, и да изнесем! (СИМОВИЋ 1991:290)*

Па ипак, Просјак Госпаву не спасава. Није посве јасно коју идеју Симовић осветљава Просјаковом одлуком да Госпави не помогне. Просјак осуђује Госпаву да је „запела да пришије осми џеп“ (СИМОВИЋ 1991:175). Није посве јасно шта би то тачно требало да значи у контексту њених надања и жеља, с обзиром на то да она не жели ништа више но Јагода или Цмиља. Такође, осим што је Госпава анимир-дама у лошем стању, а Цмиља млада конобарица, не видимо да је Цмиља много бољег морала него Госпава. Да ли је разлог тога што јој спаситељ није пружио руку њен начин живота „црнога јој леба, Бого мој“ (СИМОВИЋ 1991:156), каже Цмиља, или зато што се она једина директно сукобљава са Просјаком. Она му на његов, у малопре поменутом митолошком кључу, више него симболичан коментар: „Не би вам га (пасуљ) заборавио ни кад би ми круна синула с главе“, одговара: “И јес ти глава за круну, нема шта! Рођен си да засветлиш, ко неко тамо ваше величанство!“ (СИМОВИЋ 1991:174).

Иако дирнут Госпавиним монологом када је одводе у затвор, Просјак „коракне за њима збуњено, али се предомисли и врати се натраг“ (СИМОВИЋ 1991:290). Уколико је његова одлука да ипак не помогне Госпави садржана у томе да се она бахато понела према њему (јер не бисмо могли прихватити мишљење да баш она од свих жели да пришије осми џеп), онда је лик Просјака много ближи старозаветном Богу, но

¹² Исто

лику Христа. Попут старозаветног Бога који кажњава праведног Јова све док му он не призна потпуну покорност, Просјак не одлучује да помогне Госпави јер она не препознаје Спаситеља у њему. Просјак се понаша према Госпави као потпуни антипод свему што би могла бити перцепција хришћанског Бога. Зар Христ не каже: „Љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, чините добро онима који на вас мрзе и молите се Богу за оне који вас гоне“ (БИБЛИЈА 2000:5.44). Па ипак, Просјак њој не прашта ружне речи. После њеног дирљивог монолога, он као неки мали бог повређене сујете, говори: “Сад зови, да видимо ко ће да се одазове“ (СИМОВИЋ 1991:287).

У свету материјалиста инфантилне свести и несигурног морала, какав Симовић слика у својој драми и Бог је мали, несигуран, сујетан. У савременом свету се богови како Часлав Ђорђевић пише „повлаче у простор митологије, а уместо њих пристижу освајачи, избавитељи, војници са заставама и команданти на коњима (...)“ (2002:66) Кантовски схваћени – богови – човекова мотивација за ангажовање „добре воље“¹³ уступили су место лажним идолима – политичарима, „профисорима“, лажним спасиоцима, онима што „се друже синтеле генцијом“ (СИМОВИЋ 1991:167). Те лажне позиције Симовић раскринкава као савремене митеме у које је човек спреман да поверује и иза њих се сакрије, како он каже – у мишију рупу.

ГОСПАВА: *Аутомобили, дресови, беџови, аљине,
она јучерања говорница онде, аминовање, дисциплина,
телевизори, крзно, чаша ракије,
новине – погледај овога како чисти!
Фотеле, кревети, шенкови, војне шрупе,
кад боље погледаш, све су то мишије рупе!
Само да нам се не види рејатио дује!* (СИМОВИЋ 1991:249)

Без тих лажних еполета које га позиционирају у савременом друштву, данашњи човек постаје безличан (ИКОНИЈА: *Кад га видим вако, без говорнице, не бих га познала ни за два милиона* (СИМОВИЋ 1991:240) јер своје место не задобија својим квалитетима већ титулом иза које се скрива:

ВИЛОТИЈЕВИЋ: *Како? У чему је човеков идентитет?
Па у лекцимаџи, у чему ће другом да буде?
Ааа, мислиће морални?*

¹³ „Добра воља, није добра по ономе што производи или изграђује, нити по својој ваљаности за постизање неке наумљене сврхе, већ једино по хтењу, тј. она је добра по себи, и посматрана сама за себе, требало би да се цени неупоредиво више него све што би се њоме могло постићи.“ (КАНТ 1981:54)

*Па за то служи каракџеристика,
то је бар јасно! (СИМОВИЋ 1991:253)*

Као морални антипод свету *Шаргана* писац гради ликове Манојла и Танаска, војника које је Просјак лишио војничке части, преузивши (одузивши) им ране па су стрељани као дезертери. Њихово педесетогодишње лутање има за циљ скидање љага са имена и враћање војничке части (МАНОЈЛО: *Да нам се ојере срамоша са имена, да нам гробове ојоју, да их ојлеве, да људи виде ко смо!* (СИМОВИЋ 1991:330). Нарочито је издвојен лик Танаска, младог војника, момка са села који је остао жељан девојака и ракије и гладан подварка и који уме да надрасте индивидуалну патњу и да се уздигне до жеље за општим добром.

*ТАНАСКО: Сија Шабац, Тимок њече ко злато,
бачки кукурузи њрејуни сунцокреџа,
Београд свејли као бело грожђе,
свејли Призрен, њун жиџа, свејли Срем,
реке се уливају у реке, њролазе лађе,
с Дунава се њуши велика свејлосџ,
уз Мораву блисџају џелеџи говеџа.
Морава се њлави ко њлав искривљен крсџ,
све се расџросџрло као на џрџези,
а из облака, изнад земље, као круна,
зраке разбаџује велики мачвански лебаџ.*

МАНОЈЛО: Шџа вреди шџо сија, кад нама не сија?

*ТАНАСКО: Немојџе џако госкаџеџане!
Сија другоџе, као да сија и мени! (СИМОВИЋ 1991:303)*

Градеџи један издвојени космос *Шарганаџа* на периферији Београда рекли бисмо исто колико и на периферији морала, памети, љубави, и насупрот њему лик Танаска који здравом, сељачком памеџу ипак достиже све те вредности, писац нам поручује: „Све док има људи као што је Танаско, оних који умеју да носе и незаслужену и наметнуту патњу, има наде за овај народ“ (МАРЈАНОВИЋ 1997:261). Својим примером, несебичношџу и трпељивошџу он антиципира Селенићев пут спасења – смирење, оптимизам и скретање погледа од себе самог ка свету и његовој лепоти. Па и Танаско који најбоље познаје лик спаситеља („усреџитеља који их је живе урнисо, а ни мртвима им не да мира“) и он се нада правом Богу и његовој правичности:

*ТАНАСКО: Тамо где џреба да се зна,
Зна се, и не мора да се доказује! (СИМОВИЋ 1991:304)*

На крају, какво год рухо (спаситеља, усрећитеља или битанге) Симовићев Просјак носио, писац нам указује на морал, оптимизам и алтруизам као врховне вредности које нас чине достојним спасења онаквог какво оно треба да буде. Селенићевим речима: „(...) ми схватамо током драме да нам приказани догађаји и судбине нису себи сврха, већ треба да нас приведу катарзичној свести о исправном живљењу, о хуманости пристанка на властите ране, које нам отварају очи и чине нас људима.“ (СЕЛЕНИЋ 1977:66)

Цитирана литература

Примарна

СИМОВИЋ, Љубомир. *Драме* (Хасанагиница, Чудо у „Шаргану“, Путујуће позориште Шопаловић). Београд: СКЗ, БИГЗ, Просвета, 1991.

Секударна

БИБЛИЈА, *Нови завет*. превоо Вук Стефановић Караџић. Београд: Југословенско библијско друштво, 2000.

BRUCE-MITFORD, Miranda. Philip Wilkinson. *Signs and Symbols*. London: A Penguin Company, 2008.

ВЛАЈКОВ, Светлозар. *Книга на симболије*. Велико Трново: Фабер, 2003.

ГРУШАНОВИЋ, Златко. *Три драме Љубомира Симовића : Поглед на две обале (О лирској и драмској поезији Љубомира Симовића)*. Београд : Београдска књига, 2010.

БОРЂЕВИЋ, Часлав. „Аналитички паноптикум о песнику Љубомиру Симовићу.“ *У мрежи симбола*. Београд: Народна књига, Алфа, 2002.

ЈЕРОТИЋ, Владета. *Дарови наших рођака (Психолошки огледи из домаће књижевности)*. Београд: Просвета, 1993.

КАНТ, Имануел. *Заснивање метафизике морала*. Београд, БИГЗ, 1981.

МАРЈАНОВИЋ, Петар. „Љубомир Симовић *Чудо у Шаргану*.“ *Српски драмски јисци XX столећа*. Нови Сад, Матица српска, 1997.

НИЧЕ, Фридрих. *Антихрист*. Београд: Графос, 1988.

НИЧЕ, Фридрих. *Весела наука*. Београд: Графос, 1984.

ЊЕГОШ, Петар Петровић. *Луча микрокозма*. Титоград: Графички завод, 1963.

ЊЕГОШ, Петар Петровић. *Горски вијенац*. Београд: Рад, 1987.

ПЕШИКАН ЉУШТАНОВИЋ, Љиљана. „Амбивалентна природа чуда и чудотворца у „Чуду у Шаргану“ Љубомира Симовића. „ *Поглед*

на две обале (О лирској и драмској поезији Љубомира Симића).
Београд: Београдска књига, 2010.

СЕЛЕНИЋ, Слободан. Савремена српска драма, Предговор Антологије савремене српске драме. Београд: СКЗ, 1977.

СТАМЕНКОВИЋ, Драган. „Излечење и исцељење.“ *Годишњак Центра за црквене студије*. Ниш: Центар за црквене студије, 2004.

ЧАЈКАНОВИЋ, Веселин. *Стара српска религија и митологија*. Београд: СКЗ, 1994.

Kristina M. Petrović

SIMOVIC'S FANTASMAGORICAL CHARACTER OF A MIRACLE MAKER IN THE PLAY "MIRACLE IN SARGAN"

Summary

The aim of this paper is to illuminate the writer's artistic intention by analyzing the ambivalent nature of Simovic's fantasmagorical character of a miracle maker in the play «Miracle in *Sargan*». By depicting a microcosmic world on the outskirts of Belgrade, Simovic describes the entire modern society in which dechristianization turns into the need to establish new religious-ethical ideals. He builds the character of a Beggar who is both a savior and his antipode, a miracle worker and modern man burdened with existential crisis, thus establishing a new ethical standard in which Christian ideals and individual salvation can be reached only through the recognition of personal suffering .

Key words: religiosity, Saviour, miracle, morality, salvation, Sargan

